

található kétféle alakzat: a hivatalos és a spontán struktúrák jellemzőiről, kölcsönhatásáról. DOBOS LÁSZLÓ a koedukált osztályokban folyó közösségi nevelés sajátos problémáit világította meg a tényanyagában, problémafelvetésében rendkívül elgondolkodtató referátumban. SZABÓ FERENC az átmenet problémáit vázolta a gyermek- és ifjúsági mozgalomban: a kisdobosból úttörőbe és az úttörőből KISZ-be való átmenet gondjait, a folyamatosság és megszakítottág ellentmondásait. Konkrét elképzelést ismertetett e problémák feloldására, a szerves átmenet biztosítására. SZÉCHY ÉVA a marxista pedagógia közösségi elvei alkalmazásának szükségességét hangoztatta a felsőoktatásban, majd a szocialista közösségi nevelés korszerű modellje kialakításának néhány tapasztalatát, feladatainkat ismertette. A második témához szóló külföldi előadók közül L. I. NOVIKOVA előadására utalunk, amelyben ismertette a Szovjetunióban a közösségi neveléssel kapcsolatos viták okait. Saját vizsgálatai alapján az iskolai közösségek intézményesített struktúrája mellett létező spontán

struktúrákról szolt; vázolta a gyermekközösség irányításának jelentős pedagógiai problémáit.

I. STANCIU a gyermekközösség szervezése nevelésméleti problémáiról, A. LEWIN kutatásmetodikai problémákról tartott korreferátumot. A vitában résztvettek még SZÉKELY TIBOR ált. isk. igazgató, BÁRSONY JENŐ technikai igazgató, SOMOS LAJOS ny. főiskolai tanár GAÁL GYULA továbbképzési felügyelő, SZVÉTEK SÁNDOR kollégiumi igazgató, VASTAGH ZOLTÁN egyetemi adjunktus, KIRÁLY GYULA tanárképző főiskolai adjunktus. A hozzászólásokra SZARKA JÓZSEF válaszolt.

A Nemzetközi Nevelésméleti Munkaértekezlet rendkívül érdekes anyagát csak mozaik-szerűen ismertettük; egyrészt s méltatás volt a célunk, másrészt a figyelem felkeltése: az anyag a Pedagógiai Társaság gondozásában könyv alakjában rövidesen megjelenik. A munkaértekezlet ajánlásai a Nevelésügyi Kongresszus további munkálataiban minden bizonynyal még napirendre kerülnek.

NAGY JÁNOSNÉ

MUNKAÉRTEKEZLET AZ ISKOLAI ÉRTÉKELÉS TÁRGYÁBAN

Az Országos Pedagógiai Intézet 1969. október 20-tól 25-ig didaktikai tanszékének irányításával munkaértekezleten tette vizsgálat tárgyává az iskolai pedagógiában kívánatos értékelés, azzal összefüggésben a szükséges mérések, az osztályozás, a vizsgák, a személyiség fejlődését segítő egész hatásrendszer problémáit a tudományos-technikai, gazdasági-társadalmi fejlődés követelményeire való tekintettel. A munkaértekezleten a hazai intézmények közül közreműködött a Felsőoktatási Pedagógiai Kutató Központ; a budapesti Eötvös Loránd, a szegedi József Attila, a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem pedagógiai tanszékének vezetője, illetőleg kiküldött szakembere; az Iskolatelevízió osztályvezetője; az MTA Pszichológiai Intézete neveléslélektani részlegének vezetője; az Országos Pedagógiai Könyvtár vezetője és munkatársai; az Országos Pedagógiai Intézet több tanszékének vezetője és munkatársai. A szocialista országok közül a Szovjetunió, Lengyelország, a Német Demokratikus Köztársaság, Jugoszlávia és Bulgária társintézményeinek képviselői kapcsolódtak be tevékenyen az értekezlet munkálataiba. A munkaértekezletet a Művelődésügyi Minisztérium különböző osztályai végig figyelemmel kísérték, és azon hallgatóként nagyszámú meghívott olyan pedagógus vett részt, aki működési körén belül irányító feladatot lát el.

I.

A munkaértekezlet pedagógiai fejlődésünk kulcskérdésének minősítette a személyiség

mindenoldalú fejlődése szempontjából jelentős teljesítmények mérését, érvényes és ösztönző értékelését, az ehhez szükséges megbízható módszerek és eszközök kidolgozását, ezeknek a pedagógusok rendelkezésére bocsátását.

A probléma megoldása nemcsak a szelekció és az orientáció, a tehetség-állomány korai felismerése és gondozása, a hátrányos helyzetek következményeinek kiküszöbölése vagy enyhítése érdekében elengedhetetlen, hanem azért is, hogy a nevelési céljainkhoz elvezető, az iskolától és más nevelőintézménytől irányított és szabályozott egész tanulási folyamatot a megállapított eredményekhez igazodva segítsen minden egyes tanulót lehetőségei minél maradéktalanabb megvalósításában.

Az értekezlet résztvevői a pedagógiai céljainknak megfelelő értékelésnek és a teljesítmények osztályozásának (minősítésének) több oldalát világították meg. Ilyenek:

1. Az értékelés mint a pedagógiai céloktól irányított szervezett tanulási folyamat eredményességének, a tanulás optimalizálásának szerves része mind a megismerésre, mind a személyiség kialakítása szempontjából jelentős egyéb eredményekre (erkölcsi tudat és beállítottságok, társadalmi felelősségérzet, érzelmi élet, ízlés, életforma stb.) irányuló tanulásban.

2. Az iskola és az iskolával párhuzamosan ható egyéb nevelési intézmények (pl. iskolarádió és -televízió), a pedagógus, az egy intézményben folyó pedagógiai munka értékelése.

3. Az új tantervek kialakításához, a tantervek előírása után a megvalósításukat biz-

tosító hatékony módszerek, eszközök, szervezeti formák kidolgozásához és célszerű együttes felhasználásukhoz szükséges előzetes mérések és értékelések,

4. a korszerű — főleg iskolai — nevelésre ható társadalmi gazdasági tényezők — család, közvetlen környezet stb. — megismeréséhez elengedhetetlen mérések és értékelések, olyanok is, melyeket a társtudományok végeznek pedagógiai következtetések levonásával;

5. a neveléstudományi kutatás által végezhető sokféle mérés és értékelés annak érdekében, hogy a felsorolt — esetleg más — területeken a szükséges mérőeszközök, módszerek, az értékeléshez elengedhetetlen kritériumok rendelkezésre álljanak, és lehetővé tegyék az eredményesség fokozását biztosító hipotézisek megalkotását.

Mindezek alapján a munkaértekezlet teljes egyetértést fejezte ki az V. Egyetemes Nevelésügyi Kongresszus I. témabizottsága által kidolgozott „A nevelés és az oktatás hatékonyságának növelése” című altéma azon javaslatával, mely a nevelés tervezésével, a nevelés és az oktatás hatékonyságának növelésével foglalkozó országos tudományos központ létesítését indítványozza (Kongresszusi Híradó 2. 64. l.) illetőleg az Országos Pedagógiai Intézet ilyen intézménnyé való kifejlesztését javasolja. Ezen belül azonban szükségesnek ítéli, hogy a létesítendő központ feladatainak kitzésénél konkrétan fejeződjenek ki az értékeléssel kapcsolatos igények.

Ezért javasolja az értekezlet az altéma kidolgozott anyagának kibővítését a következő módon:

A felállítandó központ(ok) természetesen szoros kapcsolatban van(nak) egyező célú pedagógiai és más társadalomtudományi intézetekkel, a szaktudományok alkotó művelőivel, a döntésre illetékes tényezőkkel. Állandó és szervezett együttműködést építenek ki a szocialista országok, egyes más országok, az UNESCO hasonló céllal létesített intézményeivel. Nyomatékosan kell előtérbe állítani a pedagógusképző és továbbképző intézmények azon feladatát, hogy a jövőben tanárokat a jelenre és az előre látható jövőre egyszerre készítsék elő, így megismertessék velük a lehetséges új szervezeti formákat, a tanítás és az értékelés új módszereit és eszközeit, bevezessék őket ezek célszerű együttes felhasználásába.

Megismétli és helyesli a munkaértekezlet a kongresszusi anyag következő bekezdését.

Végül fel kell hívni a figyelmet annak elengedhetetlen biztosítására, hogy az iskola tényleges pedagógiai vezetése — igazgató, tanulmányi és szakfelügyelő — jól tájékozott legyen a nevelés és az oktatás reálisan várható eredményeiről, képes legyen ezeket objektív módon is értékelni, az észlelt hiányosságok kiküszöbölésére alkalmas utakat és módokat megjelölni,

a hatékonyság jobb feltételeit biztosítani, olyan nevelői közösségeket kialakítani, melyeket a minden gyermekért érzett felelősség kovácsool össze.

II.

Az értekezlet résztvevői egyetértettek abban, hogy fokozatosan szervezett együttműködést szükséges kialakítani a szocialista országok pedagógiai intézetei között a pedagógiai céljainkhoz elvezető különböző teljesítmények mérése és értékelése terén.

Az együttműködésnek elvileg ki kell terjednie

a) a pedagógiai folyamat eredményessége szempontjából lényeges tények feltárására (diagnosztizálás), a tényfeltárás eredményes módszereinek és eszközeinek (tesztek) kidolgozására,

b) a tényanyag mennyiségi értékelésének módszereire.

Az együttműködésnek segítenie kell abban, hogy a rendelkezésre álló erőket megfelelő felhasználásával gyorsabban érjünk el eredményt tanulóink szocialista személyiségének kialakításában, egyben a pedagógiai kutatás terén is a megfelelő szintre emeljük a szocialista országok tudományos erőfeszítéseit.

Az egyes országok küldöttei a saját országukban folyó vizsgálatokra támaszkodva az együttműködés számos lehetséges területét említették meg. Ilyenek

egységes követelmények megfogalmazása, tesztek alkotása (esetleg az UNESCO-tól ajánlott tesztek értékelése és adaptálása), szten-derdizálása, az egyes szocialista országokban már használt tesztek kölcsönös ellenőrzése, az iskolaérettség megállapítására irányuló tesztek alkotása,

a programozott oktatással összefüggő mérések és értékelések más környezetben történő megismétlése, a gépi úton történő ellenőrzés tapasztalatainak átvétele és átadása,

a szellemi képességek feltárása a természettudományokban elért többféle teljesítmény együttes értékelése alapján,

az elért eredmények gyakorlati felhasználásának módozatai,

az oktatás, a gyermek fejlődését befolyásoló egyéb iskolai tényezők együttes hatásának feltárása,

a személyiség fejlődésének jellemzésére alkalmas tények feltárása és értékelése, fiatal szakemberek képzése és továbbképzése stb.

Az értekezlet tájékozódó jellegű volt, és kifejezésre juttatta minden résztvevőnek azt a meggyőződését, hogy egyesíteni kell az erőket, hasznosítani kell a külön-külön és együttesen elért eredményeket.

Az értekezlet résztvevői általánosan egyetértettek a fent a és b pontban megadott témakörben, de részleteket nem határoztak meg. Ezeket a kétoldalú megállapodások

alján, valamint későbbi tárgyalások folyamán kell tisztázni.

A résztvevők szükségesnek ítélték, hogy minden társintézmény egy személyt jelöljön meg, aki az együttműködés lehetőségeinek és feltételeinek mérlegelése után a konkrét javaslatokat megteszi, és a kapcsolatok folyamatoságáért felelősséget vállal.

Ugyanígy elengedhetetlen, hogy a szocialista országok intézményeinek képviselői legkésőbb egy év múlva újabb értekezletre üljenek össze. Az értekezletet szűk körben, szakértői szinten tanácsos megtartani, és az egy év alatt elért eredmények számbavétele alapján az együttműködés további területeit és formáit azon kell majd meghatározni. Közben mindent meg kell tenni annak érdekében, hogy minden intézet minél pontosabban tájékozódjék a többi intézet törekvéseiről és elért eredményeiről, a tárgykörben megjelent munkákról, a felhasznált tesztekéről stb.

III

Az értekezlet munkarendje:

1969. október 20.

Dr. Szarka József az OPI főigazgatója: Megnyitó

Dr. Welker Ottó Műv. Min. osztályvezető: A Művelődésügyi Minisztérium üdvözlő és bevezető szavai

Dr. Kiss Árpád az OPI didaktikai tanszékének vezetője: A pedagógiai céljainknak megfelelő értékelés neveléstudományi feltételei

Dr. Zibolen Endre a Felsőoktatási Kutató Központ igazgatója: Iskolai értékelés és felsőoktatás

Dr. Lénárd Ferenc az MTA nevelépszichológiai részlegének vezetője: Az értékelés néhány pszichológiai követelménye

Dr. Kocka János az Országos Pedagógiai Könyvtár összehasonlító pedagógiai részlegének vezetője: A méréssel kapcsolatos irodalom tanulmányozásának fontossága

1969. október 21.

Dr. Nagy Sándor tanszékvezető egyetemi tanár, Budapest: Az iskolai értékelés és osztályozás néhány didaktikai problémája

Dr. Nagy József egyetemi docens, Szeged: Vizsgálatok az iskolai tanulók tudásszintjének megállapítására

Dr. Petrikás Árpád egyetemi docens, Debrecen: Az iskolás tanulók neveltségi szintjének megállapítása

Kelemen Endre az Iskolatelevízió osztályvezetője: Értékelési problémák az Iskolatelevíziónál

Dr. Bayer István az OPI fizika tanszékének vezetője: A feladatlapokkal végzett telje-

sítménymérés néhány eredménye a fizikából (általános iskola)

Horváth László az OPI zenei nevelési tanszékének munkatársa: Az eredmények mérése és értékelése az ének-zene tanításában

Dr. Nemes Rudolf az OPI politechnikai tanszékének munkatársa: Az értékelés és osztályozás módszerei az ipari jellegű gyakorlati foglalkozáson

Varga Lajos az OPI fizika tanszékének munkatársa: A fizikai tanulói kísérletezés hatóságának vizsgálata az általános iskola 6. osztályában.

1969. október 22.

Dr. Báthory Zoltán az OPI didaktikai tanszékének munkatársa: Az iskolai teljesítménymérésnél és értékelésnél tekintetbe veendő tényezők egy hazai és egy nemzetközi teljesítménymérés alapján

Nagy Jánosné, az OPI didaktikai tanszékének munkatársa: A 14 éves tanulók erkölcsi fogalmainak értékelése

Dr. Kontra György az OPI biológia tanszékének vezetője: A téves visszajelentésen alapuló feleletválasztás a biológiában

Dr. Futó Józsefné az OPI biológia tanszékének munkatársa: Teljesítményértékelés a biológiában az általános iskolában

Dr. Fazekas György az OPI biológia tanszékének munkatársa: Teljesítményértékelés növénytanból a gimnázium I. osztályában

Victor András középiskolai tanár, Budapest: Teljesítményértékelés biológiából egészségügyi szakközépiskolában.

A magyar szakemberek külön megbeszélése: az értekezlet elé terjesztendő javaslatok szövegének megállapítása.

1969. október 23.

Dr. Welker Ottó Műv. Min. osztályvezető: Az értékeléssel kapcsolatos néhány konkrét feladat

Dr. Krystina Kuligowska (Lengyelország): A tanítási eredmények vizsgálatának szerepe a tanítás hatékonyságának fokozásában

G. V. Vorovjov (Szovjetunió): A tanulmányi eredmény néhány statisztikai mutatója

Dr. Anna Bogdanska-Zarembina (Lengyelország): A varsói általános iskola végzős tanulóinak teljesítménye és a középiskolai felvételi vizsgák

Szofija Avramova (Bulgária): Értékelés az óvodás gyermekek erkölcsi nevelésében

Andrej Prša (Jugoszlávia) Az iskolai ellenőrzés (tanfelügyelet) egyes jellegzetességei biológiából Vajdaság szoc. autonóm tartomány területén

A didaktikai tanszék és a testvérintézmények küldöttség-vezetőinek együttes megbeszélése: az értekezlet elé beterjesztendő javaslatok szövegének kiegészítése, a hazai és a külföldi elgondolások egyeztetése.

1969. október 24.

Dr. Joachim Günther (Német Demokratikus Köztársaság): Tapasztalati vizsgálatok mint a szocialista személyiség céltudatos nevelésének és képzésének feltételei

Otto Kegel (Német Demokratikus Köztársaság): A szocialista iskola vizsgarendszerének néhány problémája

Dr. Irena Janiszowska (Lengyelország): A Varsói Pedagógiai Intézetnek a tanulók tanulmányi előmenetelével kapcsolatos kutatásairól

Dr. Bolesław Niemierko (Lengyelország): Didaktikai sztenderdizált tesztsorozatok lengyelországi kidolgozásának problémájához

Sz. Sz. Karaivanona (Bulgária): Az erkölcsi tulajdonságokról — A tanulók erkölcsi nevelésének célja és eredményei (V—VIII. oszt.)

T. V. Miteva és M. Jankiev (Bulgária): A tanulók tudásának értékelése a bolgár nyelv helyesírásának programozott tanítása alapján

Gencso Nedev (Bulgária): Az elemi iskolások tudásszintje és olvasási készségük fejlesztése kutatásának kérdéséhez.

A kidolgozott javaslatok fölötti vita. Az értékelés terén lehetséges együttműködés feltételeinek stb. pontos megállapítása.

KISS ÁRPÁD

HORVÁTH LAJOS

TEVÉKENYSÉGI RENDSZER ÉS ERKÖLCSI NEVELÉS AZ ÁLTALÁNOS ISKOLA FELSŐ TAGOZATÁBAN

Az Eötvös Loránd Tudományegyetem Neveléstudományi Tanszékének
Kiadványai. 9. szám. Budapest, 1968.

HORVÁTH LAJOS munkája a közösségi nevelés problematikáját vizsgálja, s így folytatása annak az osztályközösségek rétegződésével foglalkozó tanulmánynak, amelyet a szerző ugyanezen sorozat második kötetében publikált. Ez alkalommal könyvnek tárgya a személyiségformálás egyik fő eszköze: a közösségi tevékenységek rendszere.

A *Bevezető* néhány lapján HORVÁTH LAJOS — talán kissé túl tömören — a közösségi tevékenységekkel szemben támasztott legfontosabb pedagógiai kívánalmakat s a tevékenységrendszerre formálásának követelményeit tárgyalja (a szocialista erkölcs minden lényeges követelménye megjelenik a tevékenység során; szerves kapcsolat van a tevékenységek és az erkölcsi követelmények között; a tevékenységek széles köre lehetővé teszi a követelmények generalizálódását). Szívesen vettünk volna indításként ennél részletesebb kifejtést is, valamint néhány, a pedagógiai gyakorlatot ösztönző példát.

A szerző az *első fejezetben* jellemzi a MAKARENKO kommunáiban kialakított átfogó, teljes, dinamikus rendszert alkotó közösségi tevékenységet. Feldolgozásának értéke, hogy e sokoldalú tevékenységi rendszer valamennyi résztvékenységét — a központi szerepet betöltő termelő munkát, az önkiszolgálást, a munka mellett szereplő másik legfőbb eszközt, a tanulást, a szabad idő felhasználására szolgáló klubmunkát és játékokat, a kulturális munkát, a sportfoglalkozást és a közeleti tevékenységet — úgy tárgyalja, hogy utal azon legfontosabb szempontokra, amelyeket ezen tevékenységek megszervezésében általános iskoláinkban szem

előtt kell tartani. Differenciált elemzéssel világítja meg, hogy a makarenkói tevékenységi rendszer elvi egységét a nevelési cél, a tevékenységek belső logikája (ez utóbbiról szintén örömmel olvastunk volna bővebben) és a tevékenységek organikus összefüggése teremti meg. Különösen értékesek a szerzőnek azok a megállapításai, amelyekkel a MAKARENKÓNÁL kialakított közösségi tevékenység dinamikus rendszer jellegét bizonyítja, és a közösségi tevékenység teljessé válásának folyamatát leírja. Szigorú logikai felépítést érvényesít, tömörsége azonban próbára teszi az olvasót. Az az érzése, hogy gazdag, széles körű érdeklődésre számot tartó mondanivaló méltatlanul szűk terjedelemben nyert kifejtést. A fejezetet lezáró, az általános iskolák felső tagozatán a tevékenységek rendszerének kialakítására vonatkozó útmutatások a magyar pedagógiai realitás alapos ismeretere vallanak.

A kötet *második fejezete* azt a kérdést taglalja, hogy az iskolai közösségi tevékenység társadalmunk életének szerves része. HORVÁTH LAJOS e fejezet anyagában — a makarenkói pedagógia elvi alapjáról — teljes mértékben a magyar iskolák problémái felé fordul. Annak érdekében, hogy az iskolában folyó tevékenységet társadalmunk pozitív tendenciáival össze tudják kapcsolni gyakorló pedagógusaink, a szerző vállalkozik a társadalmunk legjobb felnőtt közösségeiben érvényesülő főbb világnézeti, erkölcsi, politikai elvek (szocialista demokratizmus, humanizmus, forradalmi jelleg) pedagógiai áttételezésére. Az eddig követett-eljárásnak megfelelően itt is konkrét útmu-